

bindet bl. a. interessant derved, at det åbner mulighed for i enkeltheder at følge kejserens reaktioner på Torstenssonfejden og Brömsebroforhandlingerne for så vidt angår den rolle, Christian IV kunne tillægges i forhandlingerne.

Editionsteknisk lever også dette bind smukt op til de fornemste tyske traditioner. Udgaven er forsynet med udførlige kronologiske registre og omfattende navneregistre. Et nummersystem ved de enkelte aktstykker gør det muligt hurtigt og ubesværet at finde alle sammenhørende skrivelser. Dertil kommer, at hvert enkelt aktstykke indledes med en manchete, indeholdende arkivhistorie, oplysninger om koncepter, kopier, tidligere udgivelse o.s.v., samt en kort ekstrakt af brevets indhold. Det er tillige en behagelighed, at der overalt i udgaven anvendes liniætæller. Alt dette gør det let og enkelt at benytte udgaven, når man først er blevet fortrolig med indretning og henvisningssystemer. – Udgaven er kort sagt forbilledligt indrettet og udført. De eneste berettigede indvendinger må være den langsomme og usystematiske udgivelsestakt og den uhørt høje pris, der helt automatisk vil begrænse udgavens udbredelse til større videnskabelige biblioteker.

Knud J. V. Jespersen

Svenska Riksrådets Protokoll. Utgivet av Riksarkivet genom *Lennart Thanner* och *Christer Danielson*. Stenografiska Protokoll. Tolkade av *Hilding Svensson*. Bd. I, 1674–1675. Handlingar rörande Sveriges Historia, tredje serien, ny följd. Stockholm, Allmänna Förlaget 1975. XV+465 s.

Det svenske rigsråds protokol, der refererer forhandlingerne i et af rigets vigtigste politiske organer, er indtil nu udgivet for årene 1621–1658 i 18 bind. Udgivelsesprojektet har imidlertid ligget stille i efterhånden mange år, og nærværende bind kan næppe engang betragtes som led i en systematisk genoptagelse af arbejdet, hvilket indiceres ikke blot af det kronologiske spring fra 1658 til 1674, men også af, at bindet nok er anbragt i »Handlingar«nes tredje serie, men i en ny række, hvoraf det er første nummer. Baggrunden er da også lidt speciel, hvilket fremgår af indledningen, der er forfattet af nu afdøde riksarkivarie Ingvar Andersson.

Sagen er nemlig den, at der i det svenske rigsarkiv er bevaret en protokolserie, der indeholder stenografiske referater af en lang række rådsmøder fra 1670'erne og 80'erne. De består af henved 1400 foliosider og førtes af rigsrådssekretæren Johan Svan, senere adlet Swanhielm. På grund af den stenografiske form har de i praksis været temmelig utilgængelige for forskerne. Først da det ved Ingvar Anderssons mellemkomst i 1954–55 lykkedes at få en professionel stenograf med den fornødne specialviden om ældre tiders stenografi, Hilding Svensson, til at påtage sig en samlet tolkning af Svans tekst, blev det muligt at tyde den fuldstændigt. Resultatet af anstrengelserne blev et manuskript på 2750 maskinskrevne A4-sider, udarbejdet af Svensson i samarbejde med den i tidens historie kyndige arkivar, Lennart Thanner. I det her foreliggende bind, der dækker møderne i tiden 1674, 18/8–1675, 30/12, offentliggøres første del af det store manuskript.

Som kilde betragtet er Johan Svans referater temmelig enestående. De rummer nemlig fuldstændige, undertiden ordrette gengivelser af indlæggene i rådsdebatterne og tillader derfor en levende indsigt i såvel debatform som forhandlingsforløb – i modsætning til de summariske mødereferater, vi ellers kender fra 1600-årene.

Det stenografiske forlægs hyppige forkortelser og ordsammentrækninger gør det naturligvis håbløst at forsøge en gengivelse i samtidig stavemåde. Udgiverne har derfor fornuftigvis valgt en gengivelse på moderne svensk med anvendelse af moderne tegnsætning, idet forkortelser er opløst. Til udgaven er knyttet et tekstkritisk apparat, hvori redegøres

for tekstvarianter og marginalbemærkninger. Derimod findes ingen realkommentering; men til gengæld er udgaven forsynet med et ret udførligt sagregister – foruden naturligvis person- og stedregistre.

Knud J. V. Jespersen

Rolf Danielsen (udg.): Protokoll for Venstres Stortingsgruppe 1883–1940. Bd. I, 1883–1924, Oslo 1975; Bd. II, 1925–1934, Oslo 1976; Bd. III, 1935–1940, Oslo 1978. Udgivet af Norsk Historisk Kjeldeskrift-Institut, i kommission hos Forlagscentralen I/S.

Med denne udgivelse er et vigtigt kildemateriale til Norges nyere historie gjort let tilgængeligt også for danske historikere. For årene frem til 1908 er der tale om kortfattede og spredte indførelser, og der er flere huller i protokollen, f. eks. i perioden 1889–1892 og 1901–1907. Protokollen for årene 1883–1907 omfatter i udgaven blot 67 sider.

Efter 1908 foreligger der fyldige optegnelser, og det gælder især for mellemkrigstiden, specielt 1930'erne, hvor K. K. Kleppe var mødereferent. Der er her tale om endog særdeles omfattende referater. Udgivelsen ledsages af navneregister og sagregister i bind III.

Carsten Staur

Tage Kaarsted: »Spillet om magten 1913«. Aarhus 1978. 85 s., ill. 38,00 kr. (Afhandlingen findes også i: *Historie. Jyske Samlinger*, Ny rk. XII (1978), s. 257–333).

Med denne undersøgelse af regeringsdannelsen 1913 har Tage Kaarsted gjort endnu en afstikker fra sin Ove Rode-biografi, hvoraf stadig det tredje og vigtigste bind mangler. Det er et prisværdigt initiativ, da netop denne regeringsdannelse rummer al den taktik og al den dobbelt- og tågetale, man overhovedet kan finde i dansk politik. En fremstilling har således længe været ønsket.

Undersøgelsen er klar og meget detaljeret, og Tage Kaarsted har tillige kunnet inddrage nyt kildemateriale i form af breve fra Edvard Brandes til Oskar Johansen, Politikens bestyrelsesformand. Han sætter også et tydeligt spørgsmålstegn ved værdien af P. Munchs erindringer, der fuldt korrekt betegnes som stærkt selektive. Kaarsted skriver, at Munch i sine erindringer og optegnelser har haft »en lykkelig evne til at fortrænge« den reelle taktik (s. 32 f.).

Også i det taktiske spil er det de radikale, der må holde for. Officielt ønskede de ministeriet Berntsens fortsættelse for grundlovssagens skyld, mens de bag kulisserne var ved at falde over hinanden af iver efter at komme til magten. Den korte regeringstid 1909–10 havde givet smag for regeringsmagten, uanset om den – som tilfældet var – skulle nås i slet skjult samvirke med den forhadte I. C. Christensen. Zahle, Brandes, Rode og P. Munch ønskede en radikal mindretalsregering, de manøvrerede derefter og begyndte ret tidligt at fordele ministerposterne mellem sig, samtidig med at de udadtil stillede sig bag Berntsen og Neergaard, bag en VSR-regering etc. Kaarsteds fremstilling heraf viser det politiske håndværk, når det er bedst – og værst.

Socialdemokraternes problemer var andre. De havde en kongresbeslutning fra 1908, der afviste enhver tanke om regeringsdeltagelse før partiet havde flertal. Stauning og Borgbjerg benyttede spillet om regeringsdannelsen 1913 til at gennemhulle denne beslutning og skabte herigennem grundlaget for Staunings indtræden som kontrolminister i regeringen Zahle – og på længere sigt for det første ministerium Stauning i 1924.

Mest spændende er dog klarlæggelsen af den indre splittelse i Venstre mellem moderate og reformmænd, mellem Berntsen og Neergaard på den ene side og I. C. Christensen på den anden. Kaarsteds fremstilling viser med al tydelighed i hvor høj grad I. C. Chri-